

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt / Volume 7, Sayı / Issue 17 (Aralık / December 2018), s. 143-150.
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut257>
ISSN: 2147-5490, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

Geliş Tarihi: 29.11.2018
Kabul Tarihi: 16.12.2018

Hilmi Yavuz'un His Dünyası: "Hüzün ve Ben"

Emotions World of Hilmi Yavuz: "Sorrow and Me"

Funda ÇAPAN ÖZDEMİR*

Öz

Çalışmanın amacı, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından Hilmi Yavuz'un denemelerinden oluşan "Hüzün ve Ben" adlı eseri, yazarın hissiliği ve seçtiği konular bağlamında incelemektir. Hilmi Yavuz'un şiirlerinde ve denemelerinde başta hüznün hissi olmak üzere çeşitli hislere hitap etmesi, çeşitli insanları, olayları veya mekânları bu hisler aracılığıyla yorumlaması ilgi çekicidir. Bu bakımdan yazar, bir farkındalık fikri ve hissiyle edebî bir eser oluşturmanın yanı sıra diğer yazarların his dünyalarına dair göndermelerde bulunur. Şiir, bilhassa hislere hitap eden bir edebî türdür; bu bakımdan şâir kimliğiyle ön plana çıkan Hilmi Yavuz'un denemelerine yansıyan his dünyası ayrı bir önem taşır. His-geçmiş zaman, his-bugün ve his-gelecek ilişkisini okurlara farklı açılardan aktarabilen bir yazardır. Kendi "ben"ine dikkat çekmek amacıyla çeşitli anlatım tekniklerini kullanır. His ve şiirsellik ilişkisini Türk ve dünya edebiyatında misaller vererek her yönüyle anlatmaya çalışır. Hatıralarına ait hislerini sanatkârane bir üslupla dile getirir. Bu gibi özellikleriyle dikkati çeken yazarın eserinde hislerin yeri ve işlevi, çalışmamız içinde çok yönlü olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Deneme, his, fikir, hüznün, sanat.

Abstract

The purpose of this study is to examine "Hüzün ve ben (Sorrow and Me)" work that consists of the essays of Hilmi Yavuz, one of the leading Republic Period Turkish literature authors, in terms of the author's sentimentality and the selected subjects. It is interesting that in his poems and essays Hilmi Yavuz addresses to various feelings mainly including sorrow and interprets various people, events or places in scope of these feelings. In this scope the author not only creates a literary work with an awareness idea and feeling but also makes references to the sentimental worlds of other authors. Poem is a literary type that especially addresses to the

* Dr. Öğr. Üyesi. Yozgat Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı ABD Öğretim Üyesi. Eposta: funda.capan.ozdemir@bozok.edu.tr

feelings; therefore the sentimental world that is reflected to the essays of Hilmi Yavuz, who stands out with his poet identity, has an individual importance. He is an author capable of relaying the feeling-past, feeling-today and feeling-future relations to the reader from different angles. He uses various narration techniques to draw the attention to his own "me". He tries to explain the relation of feeling and poeticalness from every aspect by giving examples from Turkish and world literature. He expresses his feelings on his memories in an artistic style. The place and function of the sentiments in the work of the author who draws the attention with such features, is tried to be presented from various aspects within our study.

Keywords: Essay, feeling, idea, sorrow, art.

"Bizim kültürümüz bir 'hüzün kültürü'dür."

Hilmi Yavuz

Giriş

Fikirlerin ve hislerin ifadesi olan edebî eserlerimiz, ilk Türkçe kaynaklardan itibaren milletimizin fikrî ve hissî derinliğini ortaya koyar. Edebî eserlerimiz, heyecan, sevinç, keder, minnet, şükran aşk, nefret, öfke ve hüzün gibi hislerimizin ifade kaynaklarıdır. Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden önceki dönem Türk şiiri, VIII-XIII. yüzyıllar arası, yani yaklaşık altı yüz yıllık bir dönemi kapsar. Bu dönem şiirlerinde; dinî saygı, iyilik, ana babaya karşı beslenen saygı ve sevgi hisleri göze çarpar. (Tekin, 1986: 13-15). Türklerin İslâmîyet'i kabul etmesiyle birlikte, İslâmî Türk edebiyatının ilk eserleri de 11. yüzyıl ortalarında Kâşgar'da yazılır. *Kutadgu Bilig*, *Dîvânü Lugâti't-Türk*, *Atabetü'l-Hakâyık* dinî ve ahlaki hislerin tezahürü olan bu alandaki mühim çalışmalardır.

Tarih boyunca Müslüman-Türk kültürünün edebiyat alanındaki temsilcileri ise Allah aşkı, Kur'an-ı Kerim aşkı, peygamber aşkı, din aşkı, dil aşkı, vatan aşkı ve tabîidir ki beşerî aşk hisleri ile şaheserler vücuda getirirler. Türk şiiri, XIX. yüzyıl ortalarına gelinceye kadar kaynağını doğuda bulan ve bilhassa dinin beslediği bir kültür dünyası ile yoğrularak XIV. yüzyıldan itibaren Divan şiiri denilen klâsik ve köklü bir şiir geleneği içinde asırlar boyunca saltanatını sürdürür (Parlatır, 2012: 1). Divan şiiri, Kur'an'dan ve diğer İslâmî, tasavvufî kaynaklardan istifade eder. Bütün bu dinî, tasavvufî hisler âlemi bu manzumeye tesir eder (Tanpınar, 2001: 18).

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren (3 Kasım 1839) Tanzimat Fermanı ile siyasî ve sosyal alandaki yenileşme hareketleri bir zihniyet değişiminin ifadesi olarak edebiyatta etkisini gösterir. Siyasî alanda ise meşrutiyet fikri etrafında yoğunlaşan hak, adalet, kanun, eşitlik, hürriyet gibi kavramlar ile medeniyete dönük eğitim ve sosyal nitelikli tezler ve fikirler geniş halk kitlelerine aktarılır. Türk edebiyatının Tanzimat birinci dönem temsilcileri olan Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal ve Ahmed Midhat Efendi gibi yazarlarda halka yönelme, çağdaşlaşma ve halkı eğitme çabası söz konusudur. Recâizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmid Tarhan ve Sezaî mektebi denilen Tanzimat edebiyatının ikinci dönem temsilcileri, geniş ölçüde romantizmin tesiriyle eserler kaleme alırlar (Akyüz, 1995: 41). Bireysel sorunlara, sanatın kendi konularına, edebiyatın ve sanatın ne olduğu ve nasıl olması gerektiği gibi konulara değinirler. Bu süreçte Recâizâde Mahmut Ekrem, sanatçı kimliğinden çok kuramcı ve yol gösterici üstat kimliğiyle tanınır. Recâizâde Mahmut Ekrem, *Talîm-i Edebiyat* adlı eserinde, zihin, fikir, his, hayal, hafıza, deha, hünerverî, zarafet yahut nüktedanlık, hüsn-i tabiat, sanat ve edebiyatta güzellik gibi konulara değinir (Yetiş, 2006: 22-23). Bu kitabının "*Hissiyât*" bahsinde Ekrem, edebî eserlerde fikir, his ve hayal güzelliğinin birleşmesinin güzelliği

en üst seviyeye ulaştıracağını ifade eder; çünkü zihnimizdeki fikirlerden kalben etkilenmemiz; düşündüğümüz şeyleri de hissetmemiz gerekir (Recâzâde, 2011: 42-43). Buna göre edebiyatta gaye, her fikir ve her his ile okurları etkilemekten ibaret olduğu için hakikî bir hissi makul bir ölçüde ifade etmek gerekir. Recâzâde Ekrem'in evlatlarının vefatı ve Hâmid'in karısı Fatma Hanım'ın vefatı üzerine kaleme aldığı şiirlerde, hüznün ve çaresizlik hisleri söz konusudur. Ekrem'in ilk evladı Pirâye için yazdığı *Tahassür* ve pek sevdiği evladı için yazdığı *Nijad Ekrem*; Hâmid'in *Makber* adlı eseri bu şiirlere misâldir. Servet-i Fünuncular ise, hissi ön plâna alarak; hislerin tahlil ve tasviriyle meşgul olurlar. Hayal, fikir ve his gibi konularda beyan ettikleri tenkidî görüşleri, Servet-i Fünun edebiyatının fikrî ve hissî temellerini hazırlar. Meşrutiyet sonrası Türk edebiyatı daha çok fikrî ağırlığa sahiptir. Meşrutiyet'in ilk yıllarında fikrî olması bir tarafa, edebî bir değeri bile olmayan, siyasî bir şiir furçasına tepki olarak doğan *Fecr-i Âtî*'nin genel hatlarıyla ferdî hislere, devrin ikinci önemli grubu sayılması gereken *Millî Edebiyat* ise, sosyal meselelere ağırlık verir.

Hilmi Yavuz'un His Dünyası: *Hüzün ve Ben*

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından Hilmi Yavuz'un eserleri, oldukça derin bir tefekküre ve hissiyata sahiptir. Tasavvufta felsefeyle şiirin iç içe olduğunu düşünen Yavuz, eserlerinde tasavvuf ile dil arasındaki ilişkiyi irdeler. Bergsoncu bir zaman anlayışını benimsediğini söylediği *Zaman Şiirleri*'nde geçmiş bir kimlik sorunu olarak ele alır. Dün, bugün ve yarını birlikte düşünen şair, geçmişle bugün arasında bir ilişki kurar. Şiirlerini genellikle geleneksel olanı yeniden üretmek üzerine kurar. Ayrıca Yavuz, felsefe ve kültür alanlarıyla yazdığı eserleriyle tanınır. Şiirlerinde ve bilhassa deneme türündeki yazılarında kökü geçmiş kültüre dayanan Hilmi Yavuz, yeni bir yol açmaya çalışır. Edebiyat, çeviri ve felsefe gibi çok çeşitli alanlardaki çalışmaları ve entelektüel birikimi, yazarın fikrî ve hissî kaynaklarını çeşitlendiren ve derinleştiren bir özelliğe sahiptir. Hilmi Yavuz'un şiirlerinde ve denemelerinde başta hüznün hissi olmak üzere çeşitli hislere hitap etmesi, çeşitli insanları, olayları veya mekânları bu hisler aracılığıyla yorumlaması ilgi çekicidir.

Hilmi Yavuz'un denemelerinden oluşan "*Hüzün ve Ben*" adlı eseri, yazarın hissîliği ve seçtiği konular itibarıyla dikkate değer bir çeşitliliğe sahiptir. Bu bakımdan bir edebî tür olarak deneme, yazarın gözlemlerini ve yorumlarını içermesi, yazarın iç dünyasını yansıtması için geniş ve özgür bir imkân sağlar. Bu geniş imkân dâhilinde yazar, araya herhangi fikrî ve hissî bir engel koymadan kendisini rahatlıkla ve samimî bir şekilde ifade edebildiği için edebiyatımızda deneme türünün özel bir yeri ve işlevi vardır. Yazarın gözlemlerini ve yorumlarını içeren nesnel denemeler, sadece yazarın fikirlerini içeren nesnel denemeler, sadece yazarın fikirlerini içeren öznel denemeler; yazarın iç dünyasını, kendi özelliklerini, huylarını, alışkanlıklarını içeren kişisel denemeler, kimi kişileri ya da toplumları ele alarak bunların özelliklerini anlatan karakter denemeleri, herhangi bir yeri öznel bir tutumla yansıtan betimleyici denemeler; edebiyat eleştirisini konu edinen eleştirel denemeler, felsefe, din, toplumbilim alanına giren konuları işleyen felsefî denemeler, bilimsel araştırmalarla, gelişmelerle, yeniliklerle ve bunların sonuçlarıyla ilgili bilimsel denemeler; deneme konularının algılanış biçimlerini izah eder (Yağcı, 1961: 673).

Hilmi Yavuz'un *Hüzün ve Ben* adlı eserinde, yazarın kendi hayat tecrübelerinden duygularından, ümitlerinden, endişelerinden, sıkıntılarında yola çıkarak edindiği izlenimler ve değerlendirmeler söz konusudur. İçgüdülerine ve hislerine güvenerek eser vermenin sanatçının işi olduğunu idrak eden yazar, çocukluk ve ilk gençlik hatıralarını, Türk edebiyatının son elli yılından gazete ve dergi deneyimlerini, yer yer geçmiş

zamanları, uçurtma, lokum, pastane, telefon günlerini anlatan; öz yaşamından çokça izler taşıyan denemeler kaleme alır. Bu yazılarda hislerine, hatıralarına ve çeşitli meselelere dair analizlere yer verir.

Denemelerinde, yazarın öz yaşamına dair verdiği bilgileri samimî hislerle ifade etmesi dikkate değerdir. Bir şair duyarlılığıyla hissiyatını tabiata ve mevsimlere yansıtır, tabiatı hisli kılar. Az sözle çok şey anlatan yazar, etkileyici bir anlatıma ulaşır. Bu bağlamda, annesinin vefatıyla yaşadığı ruh hâlini nakletmesi dikkate değerdir: "Çok uzun yıllar oldu, annemin elini öpemedim. 1982 yılının o uğursuz ve 'ayların en zalimi' olan 'nisan'ın bir gününde, sabahın çok erken bir saatinde, Osmanbey'deki hastaneden telefon etmişlerdi: 'Anneniz öldü!' Annemin ölümü! Beklemiyordum ki! (Yavuz, 2015: 8)." Burada yazar, annesini kaybetmenin acısını, uzun ve teferruatlı cümlelerle değil, bilakis sade ve dokunaklı cümlelerle tıpkı şiirlerindeki mısra işçiliğini hatırlatırcasına kaleme aldığı bir üslûpla ifade eder.

Yazarın his dünyasını annesi; fikir dünyasını ise babası şekillendirmiştir. Bunda anne ve babasının farklı olan mizaçlarının büyük bir rolü bulunmaktadır: "Onun için birçok şey yazdım. Ve annenin benim hayatımdaki ' lirik' olanı imlediğini söyledim daima. Bulanık Defterler'de şunları yazmıştım: 'Gerçekten de okullarda öğretilmeyen'i, bir tür bahsi bilgiyi bana babam öğretmiştir. Babamı, daha çok retorikle ilişkilendirmişimdir; oysa annem liriktir bu anlamda. Evet, lirik! Onu kesinliyorum şimdi. Deruni ve mistik olanı annemle yaşadım. Babam konuşarak, annem susarak dönüştürdüler tinimi. (Yavuz, 2015: 9)." Anne ve babanın çocuğun üzerindeki etkileri insan hayatının her döneminde kendini belli eder. Bireyler, büyüme çağında anne babasını ve çevresindekileri örnek alarak kişiliklerini oluştururlar. Burada Yavuz, anne babasının sadece kişiliğini şekillendirmekte kalmadıklarını; his ve fikir dünyasına yaptıkları katkılarla edebî şahsiyetinde de gözle görünür bir tesir bıraktıklarını ifade eder.

Hilmi Yavuz için annesi onun his dünyasını şekillendiren bir hüzün öğretmenidir. Şairin şiirlerine, denemelerine ve edebî şahsiyetine yansıyan hissiyatının kaynağı annesidir: "Benim gizemli öğretmenimdi annem, hüzün öğretmenimdi; hüznün nasıl yaşadığını, sessiz bir teslimiyetle ondan öğrendim(di). Bunları yazmıştım Bulanık Defterler'de. Dahası, buradan yola çıkarak, babamın düzyazı, anneminse şiir olduğunu söylemiştim. Evet, öyleydi gerçekten... (Yavuz, 2015: 10)." Burada yazar, şiirin hissi bir edebî tür; düzyazının da fikrî bir edebî tür olduğunu hatırlatarak annesini şiire ve babasını da düzyazıya benzetir. Kaleme aldığı şiir ve yazılarındaki fikrî ve hissi kaynakların teşekkülünde anne ve babasının önemli rol oynadığını ifade etmesi yazarın öz yaşamı ve edebî şahsiyeti hakkında mühim bir malumdur.

Hilmi Yavuz'a göre, Türk insanında hüzün, çok önemli bir yere sahiptir. Bizim kültürümüzün bir hüzün kültürü olduğunu savunur. Şarkılarımızda, türkülerimizde ve şiirlerimizde hep bir hüzün hissi söz konusudur. Bu hususta Hilmi Yavuz ve Ahmet Hamdi Tanpınar, ortak bir görüşe sahiptirler: "Biz, hüznünlü bir toplumuz. Hüznü, hüzünlenmeyi seviyoruz. Yaşamın tadını, hüzün duygusunda buluyoruz belki de! Bir tür mazohizm evet, ama ne yapalım, böyleyiz işte! Hep söylemişimdir: Şarkılarımıza, türkülerimize, şiirlerimize bakın, hep hüznüdür dile getirilen. Bir şiirimde, hüzün ki en çok yakışandır bize, diye yazmıştım, adım o günden bu yana 'hüzün sairi'ne çıktı. Yanlış anlaşılma istemem, benimki sadece bir saptama... Bizim kültürümüz bir 'hüzün kültürü'dür; hüzün sanki kimliğimizin 'olmazsa olmaz' bir parçasıdır, demek istemişim ben. Hüznün Türk insanının, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir deyişiyle söylersem, 'his tarihi'nde yeri büyüktür. Kısaca, bizim insanımızı anlatabilmek için hüzün temel kavramlardan biri, bana göre. (Yavuz, 2015: 193)."

Yahya Kemâl, Tevfik Fikret ve Ahmet Hâşim gibi Türk edebiyatının belli başlı şâir ve yazarlarının ortak yanı çocukken annelerinin vefat etmesidir. Anneye en çok ihtiyaç duyulan bir çağda annenin yoksunluğunu yaşayan bu yazarlar, hüzün hislerini eserlerine samimî bir dille yansıtmışlardır. Bu konuyu idrak eden Hilmi Yavuz da annesini kaybetmenin verdiği hüznün hissini Hâşim'in metinlerine gönderme yaparak ifade eder: *"Haşim gibi söyleyeyim: annemle karanlık geceler bazı çıkardık. Başları beyaz tülbentli kadınlar, güzel yüzlü, ıtırılı, kadınlardı; birbirlerine bakarak, söze gerek yoktu, anlamayı bilen kadınlar! Bir dokunuşa dönüştürmüşlerdi sözleri, öyle onaylıyorlardı birbirlerini, derin ve gizemli bakışlıydılar. Bembeyaz tülbentler, ıtırılıydılar ve onlar o kadar ferah ve aydınlıktılar ki, o odalarda çiçek işlemeli gaz lambasının ışığından daha fazlası, çok daha fazlası vardı, -tülbentlerin aydınlığı..."* (Yavuz, 2015: 9-10)." Hilmi Yavuz da tıpkı Hâşim gibi annesini anarken ifade ettiği duyuş tarzını ve hüzün hissini, mazideki günlük hayata ve geleneğe dair hatıralarla zenginleştirir. Yavuz'un bir şairane duyuş tarzı ile ifade ettiği hisler, metinlerarası göndermelerle daha büyük bir anlam ve çeşitlilik kazanır. *Théorie d'Ensemble* adlı çalışmasında Philippe Sollers'in metinlerarası göndermelerin bu özelliğine işaret etmesi çok önemlidir: *"Her metin hem bir yeniden okunması hem de vurgulanması, yoğunlaştırılması, yer değiştirmesi ve derinliği olduğu çok sayıda metnin kesiştiği yerde bulunur.* (Aktulum, 2007: 8)." Hilmi Yavuz da kaleme aldığı deneme metinlerinin anlam derinliğini arttırmak amacıyla çok iyi bildiği ve kendi his dünyasına çok yakın gördüğü şair ve yazarların metinlerinden alıntılar yapar ve böylelikle ortak bir duyuş tarzını yansıtır. Denemelerinde diğer yazarların eserlerinin yanı sıra kendisinin de yazmış olduğu eserlere de göndermelerde bulunur.

Kaymakam bir babanın oğlu olan Hilmi Yavuz'un babasının görevi nedeniyle çocukluk yılları, Anadolu'da sürekli yer değiştirerek geçer. Alışılmış bir ortamdan bir başka mekâna geçiş o zamanlar bir çocuk olan yazarı olumsuz yönde etkiler; onda bir ayrılık hüznü, bir kopuş ve bir tedirginlik hissine sebep olur: *"Çocukluğumdan beri yolculuklardan haz etmemişimdir. Büyük olasılıkla bilinç dışımda bir memur çocuğu olarak Anadolu'da konargöçer bir yaşamı sürdürmüş olmanın getirdiği ayrılıkların acısının ve tedirginliğinin bastırılmışlığıdır bu hazmedemeyişin nedeni. Öyleydi gerçekten, bir ilçede daha yeni yeni arkadaş edinmişken, babamın bir başka ilçeye atanmasıyla, yaşanan kopmalar! Benim için, toprağa taze ekilmiş bir fidanın hemen kökünden hoyratça sökülmesi gibiydi bu ayrılıklar.* (Yavuz, 2015: 11)." Yazar, geçmişte yaşadığı bu tedirginlik hissini yaşadığı anda devam ettirse de kısa sürede bu his kaybolur. Çocukken edindiği arkadaşlardan kopuş hissi, o insan ve arkadaş sıcaklığını her yerde bulamayacağına dair tedirginlik hissi gider; yaşlandıktan sonra yerine Anadolu'da her gittiği yerde o insan sıcaklığını bulacağına dair bir güven hissi gelir: *"Yolculuklardan hiç haz etmeyen ben, artık, oradan oraya koşturup duruyordum. Gidişlerim, daima o tanıdık tedirginlikle başlar, ama uçaktan inince sona erer. Galiba yıllar geçip yaşlandııkça, ayrılıkların kopukluğu, insan sıcaklığı yer değiştiriyor... bir umutsuz yola koyuluş olmaktan çıkaran 'insan sıcaklığı'... Anadolu'da her gittiğim yerde bunu, o sıcaklığı bulacağımı hayal etmenin bahtiyarlığı..."* (Yavuz, 2015: 11-12)."

Hilmi Yavuz için yolculuk bir anlam aramaktır. Bu yolculuk, hüznün, acı, merhamet gibi hislerden geçerek bir anlama ulaşır. Yazara göre, hüznünden, acıdan ve merhamet hissinden geçmeyen bir zamanın anlamı yoktur (Yavuz, 2015:12). Ona göre anlamak, her zaman hüznünlüdür. Hayat karşısında zamanla her şeyin yoksullaştığını, giderek varolmanın hüznüyle yer değiştirip acılaştığını görür. Zamanla kendisini bir söyleşiye benzetir. Hayatta kendi "anlam"ını bulmaya çalışır ve kendisini bir söyleşi olarak kavrar: *"Lumpen kültürün, her şeyi görünmeye, görünür olmaya endekslediği bir dünyanın sirke, o dünyada yaşayanların da sirk hayvanlarına, zebraalara benzemelerinden daha doğal ne olabilir? Ben hiç öyle hissetmedim. Gez(diril)erek dirilmedim ben, söyleşerek dirildim.*

'Benim anlamım ne?' sorusunun yanıtını, kendimi bir söyleşi olarak kavradığım zaman buldum. (Yavuz, 2015:12)." Burada yazar, kendisini sorgulamanın ve insan olmanın erdemine tefekkür yoluyla ulaşılabileceğini vurgular. Yazara göre, her yeni bir sorgulama ve söyleşi, bir yeniden doğuştur. Buna göre, hayat karşısında anlamın yolculuğu ile yolculuğun anlamı arasında bir ilişki söz konusudur. Yazar, bu ilişkiyi sürekli örtüştürmeye ve hatırlamaya çalışır.

Yazarın çocukluk günlerinden hatırladığı ve okulun tatil günlerinde büyük bir sevinç hissiyle uçurduğu uçurtmalar, onun için bir özgürlük hissidir. Ne zaman bir uçurtma görse geçmişteki bu mutlu günlerini hatırlayarak neşelenir: "Uçurtma, bana çocukluğumun o uçarı, o dur durak bilmez yaz günlerini getirir, -daima! Ne zaman bir uçurtmanın allı yeşilli, küpeli, bir rüzgârlı mavilikte salındığını görsem, o yaz günlerine dönerim. Belki de bize, uzun yaz tatillerinin bir ilk habercisi gibi gelirdi uçurtmalar! (Dört nala haberci ilkyazdan!) Bize özgürlüğümüzün öyle alabildiğine sınırsız olmadığını duyumsatırlardı? Tatil, özgürlük demektir, evet, öyleydi kuşkusuz, ama başıboş, serazat, her aklımıza eseni yapabileceğimiz bir özgürlük değil! Özgürdük yaz aylarında, okul bitmişti; uçurtmalar ne kadar özgürseler, biz de o kadar özgürdük. . (Yavuz, 2015: 140-141)."

Yazar, gençlik yıllarında İstanbul'da yaşadığı yaz mevsimindeki ilk aşk hissini ve İstanbul'a dair hislerini ifade ederken Orhan Veli ve Yahyâ Kemal'in İstanbul ve aşk şiirlerine göndermelerde bulunur ve böylelikle metnin anlamını derinleştirerek bu şairlerle ortak bir duyuş tarzına ulaşır. Hilmi Yavuz'a göre ilkyaz ve ilk aşk bir yaşama sevincidir: "Ama ben, her ilkyazı, bir 'ilk' gibi yaşamak isterim. Erguvanları, sanki ilk kez görüyormuş gibi, İstanbul'a, İstanbul'daki ilk gençlik yıllarıma dönerim. Ezilmiş erguvanların üzerine basmaktan çekinerek yürüdüğüm tepelerin ilkinden denizi görüşümü. Kimse bana; denizi göreceksin, sakın şaşırma! Dememişti ki! Tıpkı, yine, Orhan Veli'nin, o benzersiz Denizi Özleyenler İçin şiirinde söylendiği gibi, hatırlarım dünyayı ilk görüşümü. Sonra ilk aşklar! Bu kez Yahya Kemal'le birlik olup, bir aşk oluverdi aşinalık, derim kendi kendime... (Yavuz, 2015:35)." Yazar, gençliğinde yaşadığı yalnızlık hissini ise kaleme aldığı metinlerden hatırlar. Yazmak eylemi ile yalnızlık hissi arasında bir ilgi kurar. Geçmiş zamanın içinden bu yalnızlık hissini hatırlamaya çalışır: "Yalnızlığı ilk defa ne zaman hissettim ve hangi koşullarda? Belleğimde sadece, Geçmiş Yaz Defterleri'nde yazdığım o bölümde anlattıklarım kalmış. Siirt'teki konağın üst katlarındaki yıkık duvarların birine o dizeleri yazdığım da mı? Bende yalnızlıklar, nedense hep yazılmış olanlarla hatırlanıyor. Yazdığım yalnızlıkları yaşadım mıydı? Yazarken mi yalnızdım yoksa? Belki yaşamadan yazdım yalnızlarımı? Bilemiyorum şimdi. (Yavuz, 2015: 36)." Yazar, gençlik yıllarındaki ilk aşk, ilk yalnızlık hissini yanı sıra ilk kıskançlık hissini ise çocuksu ve samimî hislerle ifade eder: "Hiç şüphe yok, sınıfın en yakışıklısı, Çarşamba savcısının oğlu Alpay Küran'dı. Alpay tam bir beau enfant, Sarıkız'la Elçin'in de Alpay'a bize baktıklarından başka türlü baktıklarını da fark ediyorduk elbet ve galiba Alpay'ı kıskanıyorduk. (Yavuz, 2015: 89)."

Hilmi Yavuz, denemelerinde genellikle kent ve mekân gibi unsurlara genişçe yer verir. Mekân unsurunu ruhuyla ve zamanda devam eden bir süreklilik fikriyle kavrar: "Poroy'un Çarşambalılık ruhu dediği şey belki de bu: Geçmişini yaşamış ve bitmiş bir süreç değil, bugün'de devam eden bir süreklilik (Yahya Kemal'in deyişiyle, bir imtidad) olarak kavramanızı mümkün kılan ruh... Geçmiş zaman mekanlarının, insanlarla yaşıyor olması... Bir çocukluk ya da ilk gençlik arkadaşının bize bir mekânı anımsatıyor olması. (Yavuz, 2015: 88)." Yazar, Erzurum ve Siirt gibi mekânları buralarda yaşamış olan manevî şahsiyetlerle idrak eder ve hisseder. Bu gibi mekânları, Allah dostlarının feyzini ve mübarek ruhlarını hissederken kavrar: "Al gelincikler! Evet! Tillo'dan Siirt'e dönerken, yol boyu, gelincik tarlalarının arasından geçtik. Gelincikler, alımlı ve aydınlık, küçük güneşler gibiydiler. İlk yaz güneşleri! Öyleydiler! Ve düşündüm: O sonsuz aydınlıkta, inananların kalbinde kendiliğinden boy atmış

gibi duran o al gelincikler, büyük velilerin, evliyaullahın, feyizli ve mübarek ruhlarından başka bir şey değildiler... . (Yavuz, 2015: 105)."

Hilmi Yavuz, Osmanlı'nın zarafetini yansıtan ve Osmanlı Türkçesiyle yazılmış nadide eserlere karşı hayranlık hissi besler. Bu hayranlık hissini araştırmacı ve entelektüel kimliğiyle kavrar: "Osmanlı'nın, 306 cins lâlenin herbirine ayrı ayrı şiirsel adlar vermiş olması çok şaşırtıcı gelebilir. Ama, mesela İsmail Belîğ'in Nuhbetü'l-Âsâr adlı tezkiresinde, oraya alınan 414 şairin her birinin ölümüne ayrı ayrı ifadelerle atıfta bulunulduğu hatırlanursa, lâlelere bunca farklı adlar verilmesini de yadırgamamak gerekir. Osmanlı'nın o müthiş sözdağarı, zarif tahayyülü ve hayranlık uyandıran terkip ustalığı! . (Yavuz, 2015: 133).

Yazar, Ramazan ayının ruhani havasını ve insanlara mutluluk hissi veren ibadet atmosferini başta anne ve babası aracılığıyla gözlemleyerek çocukluk yıllarından itibaren derinden hisseder. Ramazan günlerinin kolektif ruhuna göndermede bulunur: "Ramazan ayı, ruhaniyetin hazza dönüştüğü bir aydır bende. Babanın ve annenin, bu kutlu günleri lezzetle yaşadığının tanığıyım çünkü. Lezzetle, diyorum, evet, çünkü bu kutlu günlerin lezzetinin, sadece iftar sofralarının, savaş yıllarıydı, mütevazı yiyeceklerle donatılmışlığında değil, ama asıl, oruçlu saatlerde tadıldığına tanık oldum. Tokluğun değil de, o kutsal açlığın lezzetiydi bu! Allah'a kulluk etmenin gereklerini yerine getirmenin, insanı ne kertede yücelttiğini, onu nasıl bir hazza dönüştürdüğünü gördüm onlarda... Gerçek inanmışlar için, ibadet, dışardan ne kadar külfetli görünürse görünsün, büyük bir haz olarak yaşanmaktadır. Annem ve babam, namaza durmayı mutlulukla beklerler, namazdan, yüzlerinde sınırsız bir bahtiyarlıkla kalkarlardı. Ramazan'ın gelişi, bir bayram sevinciyle karşılanırdı. Şöyle diyeyim ve kesinlikle abartmıyorum: Üç günlük şeker bayramı değildi gerçek bayram bizim evimizde! Gerçek bayram, Ramazan boyunca yaşanırdı. Bayram, üç gün değil, o otuz kutlu gündü annem ve babam için... Ramazan ayının ruhaniyeti ile aile yaşamı arasında birebir bir ilişki olduğunu düşünüyorum. . (Yavuz, 2015: 137-138)." Hilmi Yavuz'a göre Ramazan ayının ruhaniyeti ile aile mahremiyeti arasında; dinî hisler ile ailevî hisler arasında ayrılmaz bir bağ söz konusudur.

Sonuç

Hilmi Yavuz'un denemelerinden oluşan "Hüzün ve Ben" adlı eseri, yazarın his dünyası ve seçtiği konular itibariyle dikkate değer bir çeşitliliğe sahiptir. Yazarın his dünyasına ait ayrıntıları samimî hislerle ifade edebildiği bir edebî tür olarak deneme, kendi "ben"ini yansıtmaya bağlamında yazara çok geniş ve özgür bir imkân sağlar. Bu edebî eser, yüzeysel bir şekilde okunursa, yazarın sadece öz yaşamındaki hatıralara takılıp kalan bir hisleniş içinde olduğu anlaşılır. Oysaki dikkatli ve geniş bir yelpazede yapılacak okumalar neticesinde; yazarın eserinde işlediği hislerin, onun derin tefekkürüyle birlikte edebî şahsiyetini şekillendiren mühim bir unsur olduğu görülür. Yazarın anne ve babasından edindiği dinî hisler, bilhassa annesinden edindiği hissî duyuş tarzı, çocukluk yıllarına ait ayrılık acısı, kopuş, tedirginlik, özgürlük ve sevinç gibi hisler, gençlik yıllarına ait ilk aşk, ilk yalnızlık ve kıskançlık hisleri, yaşlılık dönemine ait insan sıcaklığına ve sevgisine dair hisler, araştırmacı ve entelektüel kimliğiyle edindiği bilgiler doğrultusunda edebî eserlere karşı beslediği hayranlık hissi, gördüğü pek çok mekânı burada yaşayan ve yaşamış olan insanların ruhaniyetiyle kavraması, yazarın his dünyasının ana hatlarını gösterir. Tüm bu hisler, yazarın eserini oluştururken beslediği kaynaklardır. Hissî kaynaklarının arasında hüzün hissini önemli ve ayrı bir yeri vardır. Bizim kültürümüzün bir hüzün kültürü olduğunu savunan yazar için hüzün hissi, kendi "ben"inin de "olmazsa olmaz" bir parçasıdır. Hilmi Yavuz, kaleme aldığı denemelerin anlam derinliğini arttırmak amacıyla bizzat kendi eserlerinin yanı sıra çok iyi bildiği ve kendi his dünyasına çok yakın gördüğü şair ve yazarların metinlerine de göndermelerde bulunarak ortak bir duyuş tarzına ulaşır.

Böylelikle yazar, his dünyasına ait unsurları anlam bakımından daha çeşitli ve daha derinlikli bir duyuş tarzıyla ve sanatkârane üslupla ifade eder.

Kaynaklar

- Aka, P. (2003). Belleğin Şiirleşmesi. *Virgül Aylık Edebiyat ve Sanat Dergisi*, s. 86-87.
- Akatlı, F. (2003). *Felsefe Gözüyle Edebiyat*. İstanbul: Dünya Kitapları.
- Aktulum, K. (2007). *Metinlerarası İlişkiler*, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ayvazoğlu, B. (1987). *Hilmi Yavuz'un Zaman Şiirlerine Dair*, İstanbul, Tercüman gazetesi, s.8.
- Ayvazoğlu, B. (1989). *Gelenek, Tasavvuf ve Hilmi Yavuz'un Şiiri*, Ankara, Türkiye Günlüğü, s.77-78.
- Baran, İ. H. (2006). *Hilmi Yavuz Kitabı*: İstanbul: Yom Yayınları.
- Enginün, İ. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi- Türk Şiiri Özel Sayısı IV*, Sayı: 481-482, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Kolcu, A.İ. (2003). *Batı Edebiyatı*. Ankara: Akçağ yayınları.
- Okay, O. (2012). XX. Yüzyılın Başında Cumhuriyet'e Yeni Türk Şiiri (1900-1923). *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı IV*, Sayı: 481-482, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Parlatır, İ. (2012). XIX. Yüzyıl Yeni Türk Şiiri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. Türk Şiiri Özel Sayısı IV*, Sayı: 481-482, Ankara, Türk Dil Kurumu yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2001). *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Tekin, T. (1986). İslam Öncesi Türk Şiiri. *Türk Şiiri Özel Sayısı I (Eski Türk Şiiri)*, Sayı: 409, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Yağcı, Ö. (1961). *Türk Dili Dergisi- Deneme Özel Sayısı*. C. 10, Sayı 118, s. 673.
- Yavuz, H. (2015). *Hüzün ve Ben*. İstanbul: Timaş yayınları.
- Yetiş, K. (2006). *Belâgattan Retoriğe*. İstanbul: Kitabevi yayınları.

